

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף טו

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף טו

תאוות רבי טרפון בענין צרת הבת

מתחילה היה נראה שרבי טרפון, שהיה מתלמידי בית שמאי, אמר, **תאב אני, מתי תבוא לידי צרת הבת, ואשאנה, כלומר אייבמנה** כדברי בית שמאי.

ולפי זה מבואר, שעשו בית שמאי כדבריהם, שאם לא כן היאך היה נושא צרת הבת.

ודחו זאת ואמרו שאפשר שכך אמר רבי טרפון, **תאב אני, מתי תיפול לפני צרת הבת מאחי, ואשיאנה לאחרים בלא חליצה**, כדברי בית הלל, ולא כתקנת רבי יוחנן בן נורי.

רבן גמליאל ייבם צרת בתו

בתו של רבן גמליאל היתה נשואה היא ואשה אחת לאחיו של רבן גמליאל ששמו אבא, ומת אבא זה בלא בנים, וייבם רבן גמליאל את צרת בתו.

והנה ודאי לא עשה זאת רבן גמליאל כדעת בית שמאי המתירים את הצרות לאחים, שהרי רבן גמליאל היה מבני בניו של הלל, וכל מעשיו של רבן גמליאל היו כדעת בית הלל.

ונחלקו חכמים בברייתא, **מדוע לדעת רבן גמליאל היתה צרת הבת הזו מותרת לו, ונאמרו שלושה אופנים להעמיד את המחלוקת הזו.**

א. נחלקו מתי איילונית אינה פוטרת צרתה לפי הביאור הראשון, הכל מודים שהסיבה שהיתה צרת הבת הזו מותרת לרבן גמליאל, כי היתה בתו איילונית. אבל נחלקו, מדוע לא פטרה הבת האיילונית את הצרה.

לדעת תנא קמא, איילונית אינה פוטרת את צרתה רק כשלא הכיר בה בעלה שהיא איילונית, ואז כשנודע שהיא איילונית, נתברר שהיו קידושיה מקח טעות, ואינה אשתו כלל, ולכן צרתה אינה צרת ערווה.

וכן היה עם בתו של רבן גמליאל, **שלא הכיר בה אחיו שהיא איילונית, ולפיכך כשנודע הדבר, נתברר שלא היתה אשתו, וצרתה מותרת לרבן גמליאל, כי אינה צרת בתו.**

אבל אם היה אחיו מכיר בה שהיא איילונית, ורצה בה, אשתו היא, ומאחר שהיא פטורה מהיבום, גם צרתה פטורה. [כדעת רב אסי בדף י"ב].

ולדעת אחרים, איילונית אינה פוטרת את צרתה גם כשהכיר בה בעלה שהיא איילונית, כי האיילונית אינה בכלל מצוות יבום, ואין הערווה פוטרת צרתה אלא כשהיא בכלל מצוות יבום ונדחית מחמת היותה ערווה.

[כדעת רבא בדף י"ג].

ואם כן, **אפילו אם הכיר בה בעלה שהיא איילונית, ונתרצה בה, צרתה אינה נחשבת צרת ערווה, ומותרת לייבום.**

ב. נחלקו באיזו שעה הצרה נקבעת לאיסור ייבום לדעת תנא קמא, השעה הקובעת את הצרה להיחשב כצרת ערווה, להיות פטורה מהייבום, היא שעת מיתת הבעל [=מיתה מפלת]. ואם קודם לכן כבר גירש את הערווה, אף על פי שהיה זמן שהיו צרות זו לזו, אין זו צרת ערווה ומתייבמת.

וכך היה עם הבת הזו, **שקודם שמת אבא אחיו של רבן גמליאל, כבר גירש את בתו של רבן גמליאל, ונמצא שבשעת מותו רק הצרה נפלה לייבום, ואינה צרת ערווה, ומותרת לייבום.**

ולדעת אחרים, השעה הקובעת את הצרה להיחשב כצרת ערווה, להיות פטורה מהייבום, היא שעת הנישואין [=נישואין מפלת]. וכל שהיו הערווה והצרה צרות זו לזו שעה אחת, אף על פי שקודם המיתה כבר

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף טו

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

נתגרשה הערווה, צרתה נחשבת צרת ערווה, ופטורה מהייבום.

ואם כן, אף על פי שכבר נתגרשה בתו של רבן גמליאל, בכך לא נפטרה צרתה, והסיבה שהיתה הצרה פטורה, כי בתו של רבן גמליאל היתה איילונית.

ג. נחלקו אם יש תנאי בביאה

לדעת תנא קמא, יש תנאי בביאה, כלומר, הכונס אשה על תנאי שאין עליה מומים או נדרים, ונמצא שיש עליה, אף על פי שבעל מועיל התנאי, ובטלו הנישואין.

וכך היה עם בתו של רבן גמליאל, שכנסה אחיו על תנאי, ולא נתקיים התנאי, ונמצא שבטלו נישואיה, ולא היתה צרתה צרת ערווה.

ולדעת אחרים, אין תנאי בביאה, כלומר מאחר שבעל, ודאי מחל על תנאו, שלא תהא בעילתו בעילת זנות, ואם כן, אף אם היה תנאי בנישואי בתו של רבן גמליאל, ולא נתקיים התנאי, לא בטלו הנישואין.

והסיבה שהיתה הצרה פטורה, כי בתו של רבן גמליאל היתה איילונית.

רבי עקיבא ליקט אתרוג ונהג בו שני עישורים

בכל שש השנים שבין שמיטה לשמיטה יש להפריש מהתבואה שני מעשרות, מעשר ראשון ללוי, ומעשר נוסף.

בשנה ראשונה שניה רביעית וחמישית המעשר הנוסף הוא מעשר שני, שמעלים אותו לירושלים ואוכלים אותו שם או שפודים אותו בכסף ומעלים את הכסף לירושלים וקונים בכסף דברי מאכל ואוכלים בירושלים. ובשנה שלישית וששית המעשר הנוסף הוא מעשר עני, הניתן לעניים.

ולעניין אילנות נחלקו בית שמאי ובית הלל מתי ראש השנה שלהם לשנות המעשרות, בית שמאי אומרים באחד בשבט, ובית הלל אומרים בחמישה עשר בשבט.

ופעם אחת ליקט רבי עקיבא פירות של אילן אתרוג באחד בשבט, כשהיתה שנה שעברה שנה שניה למעשרות, ושנה הבאה שנה שלישית למעשרות, ומאחר שלא ידע אם אחד בשבט הוא ראש השנה, וכבר נכנסה שנה שלישית, או חמישה עשר בשבט ראש השנה, ועדיין שנה שניה, הפריש מהפירות גם מעשר שני וגם מעשר עני.

ומתחילה היה נראה, שרבי עקיבא היה יודע מה דעת בית שמאי ומה דעת בית הלל, אבל נסתפק אם הלכה כבית שמאי שראש השנה לאילן הוא באחד בשבט או הלכה כבית הלל שראש השנה לאילן בחמישה עשר בשבט, ולכן החמיר לעשות כדעת שניהם.

ולפי זה יש ללמוד מכאן, שעשו בית שמאי כדבריהם, שאם לא כן, לא היה עושה אלא כבית הלל.

ודחו זאת ואמרו, שאפשר שלעולם לא עשו בית שמאי כדבריהם, ורצונו היה לעשות רק כדעת בית הלל, אבל בדבר זה נסתפק, שלא זכר מה דעת בית הלל, האם אחד בשבט הוא ראש השנה או חמישה עשר בשבט הוא ראש השנה.

חיוב קטן בסוכה

מדין תורה, קטן פטור מכל המצוות, אבל משהגיע לגיל חינוך בכל מצווה כפי הראוי לה, חייבוהו חכמים לחנכו במצוות.

ולענין מצוות סוכה דעת חכמים במסכת סוכה, שקטן שאינו צריך לאמו יש לחנכו במצוות סוכה.

ושמאי הזקן חולק על כך, ואומר, שגם קטן מאוד שצריך לאמו, חייב בסוכה. ומעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן, ופיחת את המעזיבה, כלומר פתח את הגג של החדר שבו היה הקטן, וסיכך על גבי המטה, בשביל הקטן.

אמנם אין ללמוד ממעשה זה, שבכל דבר שנחלקו בית שמאי עם בית הלל, עשו בית שמאי כדבריהם, כי אפשר שרק במקום

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף טו

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

שאינן היכר לכך שעושים כדבריהם, עשו, כגון בזה, שהרואה יכול לומר, שפיחת שמאי את המעזיבה להרבות אויר בבית, ולא משום מצוות סוכה. אבל במקום שניכר שהמעשה הוא כדי לעשות כדעת בית שמאי, לא היו עושים.

עירוב מקוואות

מקווה חסר בצד מקווה שלם, אם יש ביניהם חיבור, הם נחשבים מקווה אחד, וטובלים כלים גם במקווה החסר. ונחלקו חכמים איזה פתח נחשב חיבור בין המקוואות.

לדעת בית הלל, כדי שיחשבו שני המקוואות מחוברים, צריך שיהיה ביניהם פתח, שהוא לכל הפחות כעובי וחלל שפופרת הנוד כלומר כקנה שנותנים בפי הנוד של עור, שהוא, שיעור שיוכל אדם לגלגל בתוך החלל שתי אצבעות לכל צד [=שתי אצבעות חוזרות למקומן].

ולדעת בית שמאי, כדי שיחשבו שני המקוואות מחוברים, צריך שיהיה ביניהם פתח שהוא רוב המחיצה, כלומר אין המקוואות נחשבים כאחד, עד שיהיה הפתח שביניהם גדול מהמחיצה שביניהם.

ומעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלים, היא אבן שהיתה בירושלים שנחקק בה בית קיבול, שהיו המים באים מההר בצינור, ומקלחים לתוכה, וכל טהרות שהיו בירושלים היו נעשים על גבה, כלומר היו מטבילים בה את הכלים לטהרם, ועל ידי זה היו עושים טהרות בכלים.

ואף שלא היה באותה אבן שיעור מקווה ארבעים סאה, היתה מקווה כשרה, כי היה בצדה מקווה שלם, שהיה מחובר לה.

ומבואר, ששלחו בית שמאי, והרחיבו את הפתח שבין האבן למקווה שבצדה, עד רוב המחיצה, כדי שיהיה חיבור גם לפי דעתם.

ומכל מקום גם ממעשה זה אין ללמוד, שבכל דבר שנחלקו עם בית הלל, עשו בית שמאי כדבריהם.

כי אפשר שרק במקום שאין היכר לכך שעושים כדבריהם, עשו. כגון בזה, שהרואה יכול לומר, סיבת ההרחבה היא להרבות מים ולא להכשיר את המקווה. אבל במקום שניכר שהמעשה הוא כדי לעשות כדעת בית שמאי, לא היו עושים.

מוהל היוצא מהזיתים

כלל בידינו, שאין האוכל מוכשר לקבל טומאה מדבר טמא, אלא אם כן נגעו בו תחילה אחד מהמשקים המכשירים אוכל לקבל טומאה, ובתנאי שנגעו בו המשקים לרצון הבעלים. והשמן היוצא מהזיתים הוא אחד מהמשקים המכשירים.

וכשכנס זיתים, ודחקם בחבית, ויצא מהם מוהל, ונגע בהם, נחלקו חכמים אם הוכשרו בכך לקבל טומאה, כזיתים שנגע בהם שמן, או לא הוכשרו בכך.

בית שמאי אומרים, מוהל היוצא מהזיתים אינו נחשב שמן, אלא מי פירות, ואינו מכשיר את הזיתים לקבל טומאה.

ובית הלל אומרים, מוהל היוצא מהזיתים נחשב שמן, וראוי להכשיר את הזיתים לקבל טומאה. ואם נקב את החבית, וגילה דעתו שאינו חפץ באותו מוהל, ורוצה שיצא לחוץ, מעתה אינו מכשיר, שאין המשקה מכשיר את האוכל לקבל טומאה, אלא כשהיה על האוכל לרצון הבעלים, ומאחר שנקב את החבית וגילה דעתו שאינו חפץ במוהל, ואפילו אם נסתם הנקב על ידי השמרים, ונאסף בחבית, אינו מכשיר את הזיתים, כי אינו לרצון הבעלים.

רבי צדוק תלמיד שמאי וכל מעשיו כבית הלל אמר רבי אלעזר בר צדוק, כשהייתי לומד תורה אצל רבי יוחנן החורני, ראיתי שהיה אוכל פת חריבה במלח בשני בצורת. באתי והודעתי את אבא. אמר לי, הולך לו זיתים. והולכתי לו.

ראה אותם שהם לחים, והיה סבור הוכשרו לקבל טומאה, ושמא נטמאו אחר כך,

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף טו

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ולפיכך אמר, אין אני אוכל זיתים.

באתי והודעתי את אבא. אמר לי, לך ואמור לו, חבית נקובה היתה, אלא שסתמוה שמרים, ועל ידי זה נתאסף בה המוהל, ולכן הזיתים לחים, אבל לא הוכשרו, כי לא לרצון בעלים היה הדבר, שהרי נקבו את החבית.

וסיימו על כך בברייתא שבחו של רבי צדוק, שאף על פי שתלמיד שמאי היה, כל מעשיו לא עשה אלא כדברי בית הלל, ולכן, אם לא שהיתה החבית נקובה, היה אומר שהוכשרו הזיתים, כדעת בית הלל.

ומדברים אלו למדנו, שעשו בית שמאי כדבריהם, שאם לא כן, מה גדולתו של רבי צדוק, שעשה כבית הלל, הלא הכל עשו כמותם. אלא על כרחך גדולתו היתה, שאף שכל תלמידי שמאי עשו כדברי בית שמאי, הוא לא עשה כחבריו, אלא כדברי בית הלל.

שאלה ראשונה ששאלו את

רבי יהושע מה דין צרת ערווה

מתחילה שאלו את רבי יהושע, צרת הבת שנפלה לייבום מה דינה, האם מאחר שהיא עצמה אינה ערווה ליבם, היא זקוקה ליבום או חליצה, או מאחר שהיא צרת ערווה, היא פטורה ומותרת לאחרים. והשיב להם רבי יהושע דבר זה מחלוקת בית שמאי ובית הלל.

חזרו ושאלו אותו כמי ההלכה. והשיב להם, מפני מה אתם מכניסין ראשי בין שני הרים גדולים, בין שתי מחלוקות גדולות, בין בית שמאי ובין בית הלל, מתיירא אני שמא ירוצצו את גלגלתי.

ומדבריו אלו למדנו, שעשו בית שמאי כדבריהם, שאם הכל היו עושים כדברי בית הלל, לא היה רבי יהושע נמנע מלהורות לעשות כדברי בית הלל.

שאלה שניה ששאלו את רבי יהושע

מה דין בני חייבי לאוין לכהונה

שאלה נוספת ששאלו את רבי יהושע, לדעת בית שמאי, שאומרים שהצרות אסורות להינשא לאחרים בלא חליצה, והם בכלל איסור "לא תהיה אשת הַמַּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר", מה הדין אם עברה על כך הצרה ונישאת לאחר. האם הוולד פגום לכהונה או לא.

וספק זה יש לבררו גם לדעת בית הלל, בשאר אופנים שיש וולד מאיסור לא תעשה גרידא, כגון שגירש אשה ונישאה לאחר והחזירה, שהיא אסורה לו מהכתוב, "לא יוכל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁלַח לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמָאָה". האם הוולד פגום לכהונה או לא. ואלו הם צדדי הספק.

מצד אחד יש ללמוד בקל וחומר שהוולד פגום לכהונה, שהרי אלמנה אסורה לכהן גדול באיסור לא תעשה בלבד, ואיסור זה אינו חמור, שאינו נוהג בכל, ואף על פי כן הוולד חלל ופגום לכהונה, שנאמר, "אַלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְחֻלְלָה זָנָה אֶת אֶלֶּה לֹא יִקַּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמּוּי יִקַּח אִשָּׁה. וְלֹא יִחַלֵּל זָרְעוֹ בְּעַמּוּי כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשׁוֹ" (ויקרא כ"א י"ד-ט"ו).

ואם כן קל וחומר לאיסורי לא תעשה השווים בכל כגון יבמה הנישאת לאחרים ומחזיר גרושתו משנישאת שיהא הוולד חלל ופגום לכהונה.

ויש לדחות קל וחומר זה, שכן מצד שני איסור אלמנה לכהן גדול חמור יותר, שהאלמנה עצמה גם כן מתחללת, ולכן גם הוולד יתחלל, מה שאין כן שאר איסורי לא תעשה, שאין האשה מתחללת, ואפשר שגם הוולד לא יתחלל.

ועל השאלה הזו השיב רבי יהושע, אני מעיד לכם על שתי משפחות גדולות שהיו בירושלים, משפחת בית צבועים מבן עכמאי, ומשפחת בית קופאי מבן מקושש, שהם בני צרות שנישאו לשוק ומהם כהנים גדולים ושמשו על גבי המזבח.